

Samtök sveitarfélaga á höfuðborgarsvæðinu
Hrafnkell Á Proppé,
framkvæmdastjóri
Hamraborg 12
200 Kópavogur

Reykjavík, 8. október 2014
Tilvísun: UST20140900011/ksj

Tillaga að svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins 2015 - 2040. Umhverfisskýrsla

Vísað er til erindis svæðisskipulagsstjóra höfuðborgarsvæðisins er barst 2. september og síðan 17. nóvember, þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um tillögu að svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins 2015 - 2040, umhverfisskýrslu (2. sept.) og greinargerð um náttúru og útivist (17.nóv.).

Greinargerð um náttúru og útivist

Verndarsvæði

Í kaflanum um verndarsvæði er fjallað um náttúrusvæði er njóta verndar og hina miklu þýðingu þeirra fyrir íbúa höfuðborgarsvæðisins. Einnig eru talin upp nokkur friðlýst svæði á höfuðborgarsvæðinu og með hvaða hætti þau eru friðlýst. Umhverfisstofnun bendir á að hugtakið friðlýst svæði nær yfir þjóðgarða, friðlönd, náttúruvætti, búsvæði og fólkvanga. Allar gerðir þessara verndarsvæða, fyrir utan þjóðgarða, er að finna innan höfuðborgarsvæðisins. Tilgangurinn með friðlýsingu svæðanna er mismunandi eftir gerð svæða og hvað þar er verið að vernda. Í umfjöllun um þessi svæði kemur munurinn á þessum svæðum ekki fram nema hvað fólkvangar eru teknir sér. Villandi getur verið að aðgreina fólkvanga frá friðlýstum svæðum og setja undir sér hatt en friðlýsing fólkvanga lýtur sömu lögum og önnur friðlýst svæði. Flest öll þessi svæði eru nýtt til útivistar og náttúruskoðunar óháð því hvernig friðlýsingu þeirra er háttað þ.e. fólkvangur, friðland, búsvæði eða náttúruvætti.

Náttúra og útivist

Í umfjöllun um skógrækt og græna trefilinn kemur eftirfarandi fram: "Skógræktarmenn sjá fyrir sér samhangandi skógræktarsvæði á öllu höfuðborgarsvæðinu ofan byggðar innan sameiginlegrar friðunargirðinar og vilja líkja því við stóran grænan trefil." Þar sem mikið er um hraunmyndanir og ýmsar náttúruminjar í nágrenni höfuðborgarsvæðisins bendir Umhverfisstofnun á að í kafla um landslagsvernd, gr. 36 í lögum nr. 44/1999 um náttúruvernd kemur eftirfarandi fram: Við túnrækt, skógrækt, uppgræðslu lands, skjólbeltagerð og aðra

ræktun skal þess gætt að hún falli sem best að heildarsvipmóti lands og raski ekki náttúru- og menningarminjum. Því þarf að huga að öllum náttúruminum þegar unnið er að skógrækt, ekki einungis friðlýstum svæðum. Umhverfisstofnun bendir einnig á að ef framkvæma á gróðursetningar eða fara í aðrar framkvæmdir á friðlýstum svæðum þarf leyfi Umhverfisstofnunar til þess. Einnig bendir stofnunin á reglugerð nr. 583/2000 um innflutning, ræktun og dreifingu útlendra plöntutegunda að skv. 10. gr. reglugerðarinnar er öll ræktun útlendra tegunda hér á landi óheimil á friðlýstum svæðum, á landslagsgerðum er njóta sérstakrar verndar og alls staðar ofan 500 m yfir sjó. Umhverfisstofnun bendir á að upptalning á landslagsgerðum er njóta sérstakrar verndar er í 37. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd. Þar af leiðandi þarf skógræktin að taka tillit til þessara laga- og reglugerðargreina þegar unnið er að skógrækt. Mikilvægt er að landslagsgerðir fái að njóta sín svo að græni trefillinn sé og verði fjölbreytt útivistarsvæði með náttúrulegu birki þar sem það er að finna, ósnortnum náttúruminum í bland við skógrækt.

Umhverfisskýrsla

Í töflu 2 um viðmið fyrir mat á áhrifum byggðarþróunar á lýðheilsu og lífsgæði eru settar fram spurningar til að meta áhrif sviðsmyndar á matsþáttinn. Þar er spurt hvort stefnan styðji við möguleika til hreyfingar og útiveru í náttúrulegu umhverfi, þ.e. við strönd, á grónum svæðum á jaðri byggðarinnar og í græna treflinum. Að mati Umhverfisstofnunar ætti stefnan einnig styðja við það að íbúar hafi aðgengi að óspilltum svæðum, og markmið til að framfylgja þar að lútandi. Umhverfisstofnun tekur undir að mikilvægt er að aðgengi sé fyrir íbúa að svæðum á jaðri byggðarinnar fyrir skógrækt, matjurtarækt eða landbúnað. Að mati Umhverfisstofnunar er ekki síður mikilvægt að aðgengi sé fyrir íbúa að ósnortinni náttúru við bæjardyrnar. Að mati Umhverfisstofnunar ætti í umfjöllun um verndarsvæði í tillögu að svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins að koma fram stefna og framtíðarsýn varðandi slík svæði, s.s. er ætlunin að fjölga þeim, er áætlað að gera fleiri umsjónarsamninga við Umhverfisstofnun vegna hinna ýmsu friðlýstu svæða, hverjar eru áherslur varðandi friðlýst svæði og umgengni íbúa um þau.

Náttúrulegt umhverfi

Í umhverfisskýrslu kemur fram hugtakið náttúrulegt umhverfi sem skv. mynd 2. nær yfir náttúruleg búsvæði, tré, loft, vatn, land og jarðveg og skv. töflu 1 nær yfir loft, vatn, dýr, plöntur, líffræðilegan fjölbreytileika, landslag, jarðveg, jarðmyndanir og heilbrigði manna. Að mati Umhverfisstofnunar mætti nefna friðlýst svæði og aðrar náttúruminjar á höfuðborgarsvæðinu meir þegar fjallað er um náttúrulegt umhverfi á höfuðborgarsvæðinu. Á höfuðborgarsvæðinu eru í dag 33 friðlýst svæði, sum í umsjón þeirra sveitarfélaga sem þau eru innan, önnur ekki. Umgengni á friðlýstum svæðum innan höfuðborgarsvæðisins er ekki alltaf góð, og á það jafnt um svæði sem eru í umsjón sveitarfélaga og ekki.

Náttúruminjasvæði - friðlýst svæði

Umhverfisstofnun tekur undir að náttúruverndarsvæði gegna mikilvægu fræðslu- og útivistarhlutverki í nágrenni þéttbýlisins. Umhverfisstofnun bendir aftur á mikilvægi friðlýstra svæða innan þéttbýlisins. Svæðin eru í umsjón Umhverfisstofnunar eða viðkomandi sveitarfélags ef samningur hefur verið gerður þar um, en höfuðborgarbúar þurfa að bæta umgengni sína á þeim svæðum. Að mati Umhverfisstofnunar mætti nýta svæðisskipulag til að minna á mikilvægi friðlýstra svæða og setja fram stefnu sem hefur það að markmiði að íbúar

höfuðborgarsvæðisins gangi betur um þau 33 friðlýstu svæði á höfuðborgarsvæðinu sem eru til staðar. Ella gæti stefnt í neikvæðari áhrif á svæði sem falla undir ákvæði náttúruverndarlaga um líffræðilega fjölbreytni, en nú er gert ráð fyrir í umhverfisskýrslu.

Breyttar ferðavenjur - lífsstíll

Umhverfisstofnun tekur sannarlega undir sviðsmynd B og þá miklu áherslu sem er í tillögu að svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins um breyttar ferðavenjur og útivist á aðgengilegum grænum svæðum. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að göngu- og hjólaleiðir á höfuðborgarsvæðinu séu skipulagðar í gegnum eða meðfram grænum svæðum/almenningsgördum þegar þess er kostur, bæði vegna betri loftgæða við græn svæði og til að vegfarendur fái notið þeirra. Í umfjöllun um lífsstíl er tilvitnun þar sem kemur fram að umhverfi geti hvatt og latt til hreyfingar og útiveru. Sem dæmi um umhverfi sem hvetur til hreyfingar er stígur norðan Kópavogslæks, en á höfuðborgarsvæðinu eru einnig græn svæði sem eru lokuð inni á milli íbúðarhúsa og ekki vel þekkt, þessi svæði mætti opna meira og einnig vekja á þeim athygli.

Umhverfisstofnun tekur einnig undir mikilvægi þéttari byggðar en bendir á að það megi ekki vera á kostnað útivistarsvæða almennings. Einnig telur Umhverfisstofnun hættu á að breyting á ferðavenjum muni taka tíma, lengri tíma en það tekur að byggja upp á auðum svæðum innan byggðar. Nú þegar eru áætlanir um þéttingu byggðar á ýmsum svæðum á höfuðborgarsvæðinu á allra næstu árum s.s. í Vogum við Elliðaár, sunnan Smáralindar, á svokölluðu Gláðheimasvæði o.s.frv. Umhverfisstofnun bendir á að ef uppbygging almenningsgangna verður hæg, og göngu- og hjólaleiðir ekki nýttar eins og vonast er til þá er hættu á að loftgæðin muni versna á næstu árum, þegar umferð eykst s.s. á Smárasvæðinu þar sem þétt umferð og mengun frá jarðefnaeldsneyti hafa áhrif á loftgæði nú þegar. Kostur sem gerir ráð fyrir þéttingu byggðar og aukinni nýtingu einkabílsins og nauðsynlegar mótvægisáðgerðir sem slíkur kostur þyrfti er ekki til umfjöllunar í tillögu að svæðisskipulagi. Umhverfisstofnun bendir á að t.d. reitur sunnan Smáralindar er talinn byggjast upp á 8 árum, þannig að þróun breyttra ferðavenja þarf að ganga hratt fyrir sig. Að mati Umhverfisstofnunar þyrfti svæðisskipulagið á taka á því hvernig bregðast megi við versnandi loftgæðum á næstu árum og hvernig draga megi úr losun gróðurhúsalofttegunda.

Vöktun og eftirfylgni

Umhverfisstofnun tekur undir tillögu að vöktun og eftirfylgni sem fram kemur í umhverfisskýrslu. Að mati Umhverfisstofnunar er mikilvægt að loftgæði verði vöktuð sérstaklega þar sem nýjrir íbúðakjarnar rísa í grónum hverfum.

Veitur

Í töflu 16 sem er samantekt, kemur fram varðandi veitur að það geti verið kostnaðarsamt og valdið ónáði þegar ný hverfi eru tengd inn á veitukerfi í þegar byggðum svæðum. Umhverfisstofnun leggur áherslu á að fráveitur verði alltaf skv. reglugerð nr. 798/1999 um fráveitur og skólþ með síðari breytingum.

Niðurstaða

Umhverfisstofnun tekur undir að í nýrri tillögu að svæðisskipulagi höfuðborgarsvæðisins 2015 - 2040, er sett fram heildarstefna um þéttingu byggðar og breyttar ferðavenjur. Áætlanir um þéttingu byggðar eru þegar áberandi bæði í Kópavogi og Reykjavík. Hætta er á að þróun í átt að breyttum ferðavenjum taki meiri tíma en uppbygging nýrra hverfa á þéttingarsvæðum. Umhverfisstofnun bendir á að vakta þurfi vel þróunina og bregðast við með mótvægisáðgerðum ef loftgæði rýrna á þéttingarstöðum.

Umhverfisstofnun tekur undir að náttúruverndarsvæði á höfuðborgarsvæðinu gegni mikilvægu fræðslu- og útivistarhlutverki. Umhverfisstofnun bendir á mikilvægi þess að sveitarfélögin samhliða fræðslu stuðli að betri umgengni á friðlýstum svæðum og öðrum náttúruminjasvæðum innan höfuðborgarsvæðisins.

Virðingarfyllst

Kristín S. Jónsdóttir
Kristín S Jónsdóttir
Sérfræðingur

Aðalbjörg B Guttormsdóttir
Teymisstjóri